

تحلیل رابطه بین سرمایه اجتماعی و کیفیت زندگی شهری (مطالعه موردی شهرستان اسلامشهر استان تهران)

سعید ملکی*

دانشیار گروه جغرافیا و برنامه ریزی شهری، دانشگاه شهید چمران اهواز

malekiplanning@yahoo.com

مهناز حسینی سیاه گلی

کارشناسی ارشد، گروه جغرافیا و برنامه ریزی شهری، دانشگاه مازندران

مریم محمودی

دانشجوی کارشناسی ارشد، گروه جغرافیا و برنامه ریزی شهری، دانشگاه آزاد اسلامی کرمانشاه

امین صفدری مولان

دانشجوی دکتری تخصصی جغرافیا و برنامه ریزی شهری، دانشکده جغرافیا، دانشگاه تهران

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۵/۹/۲۷

تاریخ دریافت: ۱۳۹۵/۲/۷

چکیده

هدف این پژوهش بررسی و سنجش ارتباط سرمایه اجتماعی و کیفیت زندگی شهری در بین شهروندان و ارائه روشی جهت اندازه گیری سرمایه اجتماعی و همچنین میزان کیفیت زندگی شهروندان می باشد. بدین منظور، شهرستان اسلامشهر به عنوان نمونه مورد مطالعه انتخاب شده است. روش تحقیق از نوع تحلیلی - توصیفی بوده و ابزار گردآوری اطلاعات پرسشنامه روش گردآوری اطلاعات پژوهش میدانی و پرسشگری است نمونه جامعه آماری با استفاده از فرمول کوکران به تعداد ۳۸۴ نفر انتخاب و در شهرستان اسلام شهر مورد پرسش و سنجش قرار گرفت. اطلاعات و داده ها با استفاده از نرم افزار SPSS مورد و با آزمون های رگرسیون و همبستگی پیرسون فرضیه های تحقیق مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. برای پیدا کردن رابطه بین متغیرهای مستقل اعتماد اجتماعی، حمایت اجتماعی، مشارکت اجتماعی و سرمایه اجتماعی با متغیر وابسته کیفیت زندگی یک تحلیلی رگرسیون چند متغیره انجام گرفت که مقدار R^2 آن برابر ۰.۸۹۳ شد که نشان می دهد یک رابطه قوی بین متغیرهای مستقل و متغیر وابسته کیفیت زندگی وجود دارد.

واژگان کلیدی: سرمایه اجتماعی، کیفیت زندگی، مشارکت اجتماعی، اسلام شهر.

مقدمه

محققین، در این عصر سرمایه فیزیکی، پولی و مالی را تنها سرمایه موجود در زندگی نمی‌دانند، بلکه آن‌ها سرمایه‌های جدید از قبیل سرمایه‌های انسانی و سرمایه طبیعی (ذخایر زیرزمینی) و اخیراً "سرمایه اجتماعی"^۱ را معرفی می‌کنند، اما در این میان سرمایه‌های انسانی و اجتماعی از شرایط و ویژگی خاص برخوردارند (سعادت، ۱۳۸۶: ۱۷۷). نظریه سرمایه اجتماعی در حقیقت در دو واژه ساده خلاصه شده «روابط مهم است». با ایجاد ارتباط با همدیگر و تلاش برای حفظ و تداوم آن، مردم قادر خواهند بود به موفقیت برسند. بدین معنی که هرچه مردم بیشتری را بشناسیم و با آنان در بینش و نگاه مشترک باشیم در سرمایه اجتماعی ثروتمندتر هستیم (فیلد، ۱۳۸۶: ۱). سرمایه اجتماعی در جامعه تابعی از موجودی فضیلت‌های اخلاقی آن جامعه است و با همه سطوح کلان (دولت‌ها و نهادهای حکومتی) میانه (حکومت‌های محلی، سازمان‌ها و نهادهای مدنی) و فرد (رفتار فردی) ارتباط دارد (حاجی پور، ۱۳۸۵: ۵۷). بانک جهانی «سرمایه اجتماعی را پدیده‌ای می‌داند که حاصل تاثیر نهادهای اجتماعی، روابط انسانی و هنجارها روی کمیت و کیفیت تعاملات اجتماعی است.»^۲ تجارب این سازمان نشان داده است که سرمایه اجتماعی تاثیر قابل توجهی بر اقتصاد و توسعه کشورها دارد. اصطلاح سرمایه اجتماعی نخستین بار در اثر کلاسیک جین جاکوب با عنوان (مرگ و زندگی در شهرهای بزرگ آمریکایی) به کار رفته است که در آن اثر، او توضیح داده است که شبکه‌های اجتماعی فشرده در محدوده‌های حومه قدیمی و مختلط شهری، صورتی از سرمایه اجتماعی را تشکیل می‌دهند و در ارتباط با حفظ نظافت، عدم وجود جرم و جنایت خیابانی و دیگر تصمیمات در مورد بهبود کیفیت زندگی، در مقایسه با نهادهای رسمی مانند نیروی حفاظتی پلیس و نیروی انتظامی، مسئولیت بیشتری از خود نشان می‌دهند. «گلن لوری» اقتصاددان هم چون «ایوان لایت» جامعه‌شناس، اصطلاح سرمایه اجتماعی را در دهه ۱۹۷۰ برای توصیف مشکل توسعه اقتصاد درون شهری به کار برد. در آثار اندیشمندانی چون مارکس، زیمل، دورکیم، وبر و پارسونز به مفاهیمی همچون اضطرار، نفع جمعی، ارزش‌ها و اعتماد اجتماعی توجه شده که هر یک ابعادی از مفهوم سرمایه‌ی اجتماعی را در بر می‌گیرد (توسلی، ۱۳۸۴: ۳). اسناد نشان می‌دهند که این اصطلاح اولین بار توسط بوردیو، مورد استفاده قرار گرفت. با این حال، اولین نظریه‌ها و تعاریف سرمایه اجتماعی به صورت علمی و جدی توسط کولمن و پاتنام^۳ به کار گرفته شد و آنها از طراحان اولیه نظریه سرمایه اجتماعی هستند.

^۱Social Capital

^۲ www.worldbank.org

^۳Coleman, 1990 & Putnam, 1993

استقبال کم نظیر از این مفهوم در حوزه‌های گوناگون علوم اجتماعی مانند جامعه‌شناسی (بورديو^۱، کولمن^{۱۹۸۸})، علوم سیاسی (فوکویاما^۲، پاتنام) و اقتصاد (پالدام^{۱۹۹۸}) سبب شده است تا در دو دهه گذشته بخش مهمی از ادبیاتی که در این چند حوزه تولید شده به بررسی کم و کیف سرمایه اجتماعی در جامعه‌های صنعتی امروز اختصاص یابد. در این میان رویدادهای اجتماعی مهم دهه‌های گذشته مانند: فروپاشی نهاد خانواده و ناپایداری روابط اجتماعی در آمریکا و اروپا، کاهش میزان همبستگی اجتماعی در کلان شهرهای جهان و از رونق افتادن فعالیت‌های اقتصادی در برخی از ناحیه‌های کلان شهرها، گسترش ناهنجاری‌های رفتاری در میان جوانان و نوجوانان و ناامنی در مدرسه‌های آمریکایی و انگلیسی و ... نیز فراز و نشیب‌ها و پیچیدگی‌هایی که در اجرای سیاست همگرایی میان اعضای اتحادیه اروپا به ویژه پس از به گردش درآمدن پول واحد اروپایی «یورو» پدید آمد، همگی زمینه‌های لازم برای نظریه پردازی درباره این مفهوم را فراهم آورد و سبب شد تا انبوهی از کتابها، مقاله‌ها، گزارش‌ها و ... «سرمایه اجتماعی» را به مفهومی «اسطوره-ای» بدل سازد (دس فلیپس^۵، ۲۰۰۱). سازمان جهانی بهداشت نیز کیفیت زندگی را احساس فرد از وضعیت زندگی خود در قالب نظام ارزشی و فرهنگی و بر پایه آرمانها، انتظارات، استانداردها و علایق فرد تعریف کرده است که دارای حیطه‌های جسمی، روانی، سطح استقلال، ارتباطات اجتماعی، محیطی و عقاید شخصی می‌باشد. سرمایه اجتماعی در جامعه سنتی عبارت است از آن رفتارهای تثبیت شده یا هنجاری که کنش‌گر برای پایدار ساختن رابطه خود با دیگران، درونی می‌کند؛ و در جامعه نوین (مدرن) در برگیرنده همه آن قابلیت‌ها و توانمندی‌هایی است که کنشگر برای رابطه برقرار کردن با دیگران به آن نیاز دارد و باید به دست آورد (اجتهادی، ۱۳۸۶: ۱۲). ویژگی مفهوم کیفیت زندگی آن است که بتواند شامل تمام کیفیات (مفاهیم) جامعه شناختی شود. یعنی گسترده بزرگی از مفاهیم جامعه‌شناسی می‌تواند در چتر کیفیت زندگی قرار بگیرد. اما وجه مهم این مفهوم آن است که معمولاً برای بررسی عملکرد و نتایج سیاست‌ها و برنامه‌ها مورد استفاده قرار می‌گیرد (اسچیوسلروفیشتر، ۱۹۸۵: ۱۲۹) به همین خاطر معمولاً در هر زمینه بنابر انتظارات سیاست‌گذاران و مجریان برنامه‌های اجتماعی تعریف می‌شود. برخی مؤلفان کیفیت زندگی را تنها احساس کلی خوشبختی دانسته‌اند (میلبراث^۳: ۱۹۷۸).

¹ Bordieu

² Fukuyma 1999

³ 1998; paldam&Sernden 1999

⁴ consciseprojects2000-2003

⁵ Dcfilippis

بیان مساله

امروزه هدف مشترک توسعه در سطوح محلی، ملی و بین المللی بهبود کیفیت زندگی است و آینده زندگی بشر متکی بر درک بهتر عواملی خواهد بود که بر کیفیت زندگی انسان تأثیرگذار هستند. بخشی از این عوامل مربوط به کیفیت روابط ما با سایرین، گروهها و نهادهای رسمی و غیر رسمی میشود که از آن تحت عنوان سرمایه اجتماعی، به عنوان عامل مفقوده توسعه، یاد می شود (غفاری و دیگری، ۱۳۸۵، ۱۶۵). کیفیت زندگی مفهومی ذهنی و عینی دارد. در مناطق اطراف تهران و نیز مناطق کمتر توسعه یافته که شهرستان مورد نظر این پژوهش شهر اسلام شهر است. اکثر ساکنان آن از شهرستانها و روستاها بوده و به نوعی از جامعه با روابط خانوادگی و اجتماعی بالایی در محیط قبلی یعنی روستایی یا شهرستانی بوده اند ولی اکنون محیط شهری و کیفیت این محیط و نیز میزان مشارکت و سرمایه اجتماعی در بین ساکنان به علت ویژگیهای خاص شهرنشینی کاهش پیدا کرده است نیازمند توجه جدی به این امر هست چون سرمایه اجتماعی به عنوان ملاتی هست که می تواند مردم را در جهت بهبود و نیز مشارکت و سهیم کردن خود در حفظ، بهسازی و پایداری محیط زندگی شان به هم پیوند دهد. در شهرستان اسلام شهر سرمایه اجتماعی و کیفیت زندگی احساس می شود با توجه به آمار و ارقام سرقت و جرمهای دیگر که همه از نبود سرمایه اجتماعی، پایین بودن کیفیت زندگی شهروندان منجر به جرم خیزی و پایین رفتن کیفیت زندگی شهری و عدم سرمایه اجتماعی در بین شهروندان و مشارکت در توسعه شهری شده است .

اهمیت و ضرورت تحقیق

مفهوم سرمایه اجتماعی بر روابط میان انسانها تمرکز دارد. روابطی که در تمام لحظات زندگی روزمره و در طول عمر انسانها جریان داشته و رفتار و نگرش آنها را تحت تاثیر قرار می دهد (رنانی، ۱۳۸۱: ۳۵) به طور کلی می توان مفهوم اصلی سرمایه اجتماعی را در سه جمله بیان کرد: ارتباطات مهم هستند، با ایجاد ارتباط با یکدیگر مردم دست به کارهایی میزنند که به تنهایی یا قادر به انجام آن نیستند یا برای انجام آن مشکلات فراوانی خواهند داشت (حسینی، ۱۳۸۴: ۶۲). وجود سرمایه اجتماعی شرط لازم و نه کافی برای نتیجه بخشی سرمایه ها و سیاست های اجتماعی و اقتصادی است. بررسی دقیق تر سرمایه اجتماعی، ما را به این مطلب می رساند که بدون وجود این سرمایه، هیچ اجتماعی به هیچ سرمایه ای نمی رسد. از جمله اثرات بی توجهی به مفهوم سرمایه اجتماعی که در دهه های گذشته به وضوح در برخی کشورهای جهان دیده شده است عبارتند از: فروپاشی نهاد خانواده و ناپایداری روابط اجتماعی کاهش میزان همبستگی اجتماعی، از رونق افتادن

فعالیت های اقتصادی، گسترش ناهنجاریهای رفتاری در میان جوانان و نوجوانان و ناامنی در مؤسسه های آموزشی، از میان رفتن اعتماد اجتماعی و انسجام اجتماعی در بین افراد جامعه که بی توجهی به این موضوع باعث ایجاد اختلال و بی نظمی عمومی در جامعه خواهد شد. و در نتیجه باعث کاهش سطح کیفیت زندگی افراد و افشار جامعه خواهد شد، بنابراین برای بالا بردن سطح کیفیت زندگی و رفاه اجتماعی افراد جامعه توجه جدی به این موضوع امری لازم و اجتناب ناپذیر است و توجه بیشتر مسئولان و مقامات و دست اندرکاران این امر را می طلبد.

فرضیات پژوهش

- ۱- به نظر می رسد بین اعتماد بین فردی و کیفیت زندگی رابطه وجود دارد.
- ۲- به نظر میرسد بین سرمایه اجتماعی و کیفیت زندگی رابطه وجود دارد.
- ۳- به نظر میرسد بین اعتماد اجتماعی و کیفیت زندگی رابطه وجود دارد.
- ۴- به نظر میرسد بین مشارکت اجتماعی و کیفیت زندگی رابطه وجود دارد.
- ۵- به نظر میرسد بین حمایت اجتماعی و کیفیت زندگی رابطه وجود دارد.

پیشینه تحقیق

اصطلاح سرمایه اجتماعی را نخستین بار در سال ۱۹۱۶ توسط هانی فان مطرح شد که بر جنبه کار خیر، دلسوزی متقابل و رابطه اجتماعی تاکید داشت. اگرچه پیش از آن و در قرن نوزدهم، این مفهوم به صورت غیر مستقیم از سوی کارل مارکس طرح شده بود. پس از هانیفان، به مدت نزدیک به نیم قرن، اثر قابل توجه ای در اینباره منتشر نشد تا این مفهوم در اثر کلاسیک "جین جاکوب" ^۱ (۱۹۶۱) با عنوان «مرگ و زندگی در شهرهای بزرگ آمریکایی» ^۲ مجدداً به کار گرفته شد. وی در این کتاب توضیح داده است که شبکه های اجتماعی فشرده در حومه ی قدیمی و مختلط شهری، صورتی از سرمایه ای اجتماعی را تشکیل می دهند و در زمینه حفظ نظافت، نداشتن جرم و جنایت خیابانی و بهبود کیفیت زندگی در مقایسه با عوامل نهادهای رسمی مانند نیروی حفاظتی محیط و نیروی انتظامی، مسئولیت بیشتری از خود نشان می دهند. "گلن لوری" ^۳ اقتصاددان همچون

¹Jane Jacobs

²The death and life of GreatAmerican

³Glenn Loury

"ایوان لایت"^۱ جامعه شناس، اصطلاح سرمایه اجتماعی را در دهه ۱۹۷۰ برای توصیف مشکل توسعه اقتصاد درون شهری به کار برد. در اقتصاد گویا اولین بار "پیر بوردیو"^۲ از این عنوان استفاده کرده است ولی اولین نظریه ها را "کلمن"^۳ و "پاتنام"^۴ ارائه داده اند.

گرچه مفهوم کیفیت زندگی از اواخر قرن بیستم مورد توجه جامعه شناسان قرار گرفته است، اما ریشه های آن در جامعه شناسی را می توان تا اواسط قرن بیستم پی گرفت. در جامعه شناسی اولین اثر مهم درباره کیفیت زندگی از آگبرن (۱۹۴۶) می باشد که درباره حیات روستایی در ایالات متحده نوشته شده است. در دهه ۱۹۶۰ هنگامی که جامعه شناسان علیه چیرگی شاخص های اقتصادی واکنش نشان دادند، مفهوم کیفیت زندگی در پژوهش های اجتماعی اهمیت یافت اما آن هنگام تمام شاخص های کیفیت زندگی، عینی بودند. در دهه ۱۹۷۰ شاخص های ذهنی هم برای سنجش کیفیت زندگی اضافه شدند، اولین بار کمپل و همکاران در اثر خود در سال ۱۹۷۶ به شاخص های ذهنی و روان شناختی کیفیت زندگی در سطح ملی و بین المللی می پردازند. در ایالات متحده آمریکا از دهه ۱۹۶۰ انستیتو تحقیقات اجتماعی در میشیگان و مرکز نظرسنجی شیکاگو کیفیت زندگی را می سنجد و از سال ۱۹۹۵ با تأسیس انجمن بین المللی پژوهش های کیفیت زندگی، سنجش این مفهوم به خوبی نهادینه شده است. (فیلپس، ۲۰۰۶). توجه به مفهوم کیفیت زندگی در مجامع علمی و نیز در میان سیاست گذاران روبه فزونی است و این مفهوم در بسیاری از حوزه های علوم اجتماعی و بهداشتی مورد استفاده قرار می گیرد. به واقع می توان گفت که کیفیت زندگی مفهومی بین رشته ای در علوم اجتماعی است. طی سالیان اخیر بحث سرمایه اجتماعی در ایران نیز مورد توجه بسیاری از محققان و نظریه پردازان قرار گرفته و در پی آن، بسیاری از کارهای نظری و تجربی نیز صورت گرفته است. آنچه از میان این آثار و نتایج منتشر شده آنها می توان استخراج کرد، چند حکم کلی است. اول اینکه سرمایه اجتماعی در ایران به صورت عمومی پایین است. دوم اینکه سرمایه اجتماعی درون گروهی بیش از سرمایه اجتماعی بین گروهی در ایران فعال است و البته سرمایه اجتماعی درون گروهی نیز بیش از پیش در حال فرسایش و تقلیل است (شارع پور، ۱۳۸۰: ۱۰۱ و تاجبخش ۱۳۸۲: ۱۵۸).

در پی این مباحث، تحقیقات تجربی نیز تا حددی میزان نازل سرمایه اجتماعی در ایران را نشان می دهد. این تحقیقات به تاسی از موارد مشابه خارجی صورت گرفته و هر یک به میزان و در سطحی به رابطه سرمایه

¹Lvan Light

²Pierebourdieu

³Coleman

⁴Putnam

اجتماعی و مسائل اجتماعی دیگر می پردازند. به عنوان نمونه تحقیقاتی صورت گرفته است که رابطه سرمایه اجتماعی را با رفاه بهزیستی، توسعه و رشد اقتصادی سنجیده است و در نهایت از ارتباط معنادار بین این دو خبر داده اند (غفاری، ۱۳۸۳ و ۱۳۸۵).

میرطاهر موسوی و همکاران (۱۳۸۶) میزان سرمایه اجتماعی را در استان های مختلف کشور و رتبه های آن ها را در یک تحقیق پیمایشی تعیین کرده اند (موسایی و دیگران، ۱۳۸۷).

حاتمی نژاد و همکاران (۱۳۹۵) در مقاله ای با عنوان بررسی رابطه سرمایه اجتماعی و رضایت از کیفیت زندگی در فضاهای شهری (مطالعه موردی: منطقه ۹ شهرداری تهران) پرداختند که نتایج نشان می دهد که سرمایه اجتماعی، همبستگی معناداری با میزان رضایت از کیفیت زندگی شهروندان دارد و با افزایش میزان سرمایه اجتماعی افراد، بر میزان رضایت آنها از کیفیت زندگی افزوده می شود.

خوش فر و همکاران (۱۳۹۳) در مقاله ای بررسی رابطه بین سرمایه اجتماعی و کیفیت زندگی در نواحی شهری مطالعه موردی: نواحی شهری گرگان نتایج تجربی این پژوهش نشان داده است که سطوح بالاتر سرمایه اجتماعی سبب می شود که شاخص های کیفیت زندگی بهبود یافته و در ادامه افزایش سطح کیفیت زندگی، خود سبب بهبود و توسعه روابط جمعی مبتنی بر اعتماد، مشارکت و تعامل در جامعه می گردد.

نیلسون و همکاران (۲۰۰۶) هم در تحقیقی به بررسی ارتباط بین سرمایه اجتماعی و کیفیت زندگی سالمندان در روستاهای بنگلادش پرداخته اند (نیلسون^۱، ۲۰۰۶، ۴۱۹-۴۳۴). نتایج نشان داد که سن بالا، پایگاه اقتصادی ضعیف خانواده، و میزان پایین سرمایه اجتماعی در سطح فرد و روستا عوامل تعیین کننده در کیفیت زندگی افراد محسوب می شدند.

وان ها و همکاران (۲۰۰۴) در تحقیقی به بررسی تأثیر سرمایه اجتماعی بر رفاه خانواده ها در یک روستای ویتنام پرداخته اند. نتایج تحقیق نشان داد که سرمایه اجتماعی تأثیری قوی و مثبت بر درآمد خانوار دارد اما بر خلاف مطالعات دیگر، تعداد عضویت در انجمن ها بر درآمد خانوارها اثری نداشته است (وانا^۲، ۲۰۰۴، ۳۳۹-۳۷۱).

یاجون لی و همکاران (۲۰۰۵) به بررسی ابعاد تأثیر سرمایه اجتماعی و اعتماد اجتماعی بر کیفیت زندگی در انگلستان می پردازند. آنها در تحلیل خود از نتایج تحقیق چنین عنوان می کنند که مجراهای غیر رسمی سرمایه

¹ Nillson

² Vanha

اجتماعی نقش مهم تری در تأثیرگذاری بر درک مردم از اعتماد و کیفیت زندگی دارند (یاوجون^۱، ۲۰۰۵، ۱۰۹-۱۲۳).

در تحقیقی ریکونا (۲۰۰۳) به بررسی تأثیر سرمایه اجتماعی بر رضایت از کیفیت زندگی در محیط کار در اسپانیا می پردازد. او نتیجه گیری می کند که رابطه معناداری میان متغیرهای اصلی سرمایه اجتماعی و سطح رضایت از کیفیت زندگی وجود دارد (رکونا^۲، ۲۰۰۳، ۳۳۱-۳۸۰).

جدول شماره ۱- چهار نظریه اصلی سرمایه اجتماعی

عنوان نظیه یا دیدگاه	کنشگران	پیشنهادات در زمینه یا خط مشی
اجتماع محلی گرا (انجمن های محلی)	گروه های اجتماع محلی، سازمان های داوطلبانه گروه های تجاری	کوچک زیباست، بازشناسی دارایی های اجتماعی فقرا
شبکه گرا (روابط درون گروهی و برون گروهی اجتماع محلی)	گروه های شغلی کار آفرین و کارگزاران اطلاعاتی	تمرکز زدایی، ایجاد مناطق کار آفرین، تقویت پیوندهای اجتماعی برون گروهی
نهاد گرا (نهادهای سیاسی و حقوقی و پیوندهای عمودی)	بخش های عمومی و خصوصی	تضمین و اعطای آزادیهای مدنی، نهادینه کردن پاسخگویی و شفافیت
هم افزایی (روابط دولت - جامعه)	گروه های اجتماعی جامعه مدنی، بخش خصوصی و دولت	تولید مشترک، ارتقای ظرفیت و مقیاس سازمانهای محلی

(موسوی و علی پور، ۴۵، ۱۳۹۱)

مبانی نظری تحقیق

تعاریف سرمایه ی اجتماعی

پاتنام، تمام ویژگی های اجتماعی نهادها و سازمان ها از قبیل اعتماد، هنجارها و شبکه های اجتماعی را سرمایه اجتماعی نامیده است (پاتنام^۳، ۱۹۹۳: ۶۷) و معتقد است سرمایه اجتماعی اغلب محصول جانبی دیگر فعالیت های اجتماعی می باشد. کولمن^۴، ابتدا سرمایه اجتماعی را قدرت و توانایی مردم برای برقراری ارتباط با یکدیگر می داند (کولمن، ۱۹۹۰، ۷۴). و سه سال بعد آن را این چنین بازتعریف می کند که سرمایه اجتماعی همان شاکله ساختاری روابط میان فعالان اجتماعی است (کولمن، ۱۹۹۳، ۹۲). و آن را بر مبنای کارکردش تعریف می کند و می نویسد: «درست همان طور که سرمایه فیزیکی به تغییراتی در مواد مختلف برای شکل دادن به ابزارهایی که کارشان تسهیل تولید است منجر می شود، سرمایه انسانی هم تغییراتی در اشخاص (مهارت ها و قابلیت های

¹ Yaojun

² Requena

³ Putnam

⁴ Kolman , James

اشخاص) پدید می‌آورد که آنان را قادر می‌سازد تا به شیوه‌های تازه‌ای عمل کنند و به هر حال سرمایه اجتماعی باعث تغییر در روابط میان اشخاص و تسهیل روابط بین آنها می‌شود. وی در آثار خود به سرمایه اجتماعی از جنبه کالاهای عمومی نگاه می‌کند و این بدان معنی است که این نوع سرمایه در رابطه با کنش‌های هدفمند در موقعیتی اساساً متفاوت با بیشتر اشکال دیگر سرمایه قرار دارد (امیری و رحمانی، ۱۳۸۵: ۱۱۶). فلورا و فلورا^۱، وجدان جمعی را به عنوان سرمایه اجتماعی می‌دانند و اعتماد متقابل را به مثابه شاخص وجدان جمعی معرفی می‌کنند. کاواچی و همکارانشان عقیده دارند سرمایه اجتماعی میزان همگونی توزیع سلامت در نواحی جغرافیایی یک منطقه است (کاواچی و همکاران ۱۹۹۷، کاواچی و کندی ۱۹۹۷). «هارپر^۲» نیز در پژوهش‌های خود این ایده را مطرح می‌کند که افزایش سرمایه اجتماعی به کاهش نرخ جرم و جنایت، ارتقاء سلامت و بهداشت، افزایش طول عمر و موفقیت در عرصه‌های مختلف می‌انجامد (هارپر، ۲۰۰۲، ۷). در زمینه برنامه‌ریزی شهری، تأثیر این مفهوم بر کیفیت زندگی شهری و کیفیت محیط شهری، چه به لحاظ ذهنی (به سبب تأثیرات فردی و روانی سرمایه اجتماعی) و چه به لحاظ عینی (به سبب تسهیل در فرایند شکل‌دهی به محیط اجتماعی، اقتصادی و کالبدی شهر)، در پژوهش‌های مختلف بررسی شده و به اثبات رسیده است (براتی و یزدانپناه، ۱۳۹۰، ۲۶).

کیفیت زندگی

کیفیت زندگی یکی از مفاهیم محوری توسعه پایدار است امروزه پذیرشی همگانی در ادبیات مرتبط با کیفیت زندگی وجود دارد که بهبود و پیشرفت سطح سرمایه اجتماعی می‌تواند در نهایت به افزایش کیفیت زندگی و رفاه مورد انتظار ختم شود (شریفیان و دیگری، ۱۳۹۰، ۱۵۴). میزان سرمایه اجتماعی و ابعاد مختلف آن، یکی از متغیرهای مهم تأثیرگذار بر موفقیت برنامه‌های توسعه، رفاه و بهزیستی جامعه است. کیفیت زندگی مفهوم گسترده‌ای است که دارای معانی گوناگونی برای افراد و گروه‌های مختلف است. برخی آن را به عنوان قابلیت زیست پذیری یک ناحیه، برخی دیگر به عنوان سنج‌های برای میزان جذابیت و برخی به عنوان رفاه عمومی، بهزیستی اجتماعی، شادکامی، رضایتمندی و... تفسیر کرده‌اند (اپلی و منون^۳، ۲۰۰۷، ۲۸۱). بیشتر نظریه‌ها در

¹ Flora and Flora, 1995

² Kawachi and Kennedy, 1997; Kawachi et al., 1997a

³ Harper

⁴ Epley and Menon

زمینه کیفیت زندگی در مورد ویژگی‌های زیر اشتراک نظر دارند: احساس عمومی خوشبختی، حس مثبت از روابط اجتماعی و فرصت های بروز توانایی‌های فردی کیفیت زندگی مقوله‌ای چندبعدی است (رامچ و دیویس^۱، ۲۰۰۳، ۴۸۳). توجه جدی به مفهوم سرمایه اجتماعی به دهه ۱۹۶۰ میلادی و جنبش های اجتماعی مانند فمینیسم و برابری خواهی سیاهان باز میگردد. (توکوپل، ۱۳۴۷ و دورکیم، ۱۳۸۱). وجود کنش های جمعی و حل مسائل بصورت گروهی باعث استفاده بهتر از منابع اجتماعی، تقلیل هزینه های اجتماعی و افزایش کارایی برنامه های اقتصادی، اجتماعی و عمرانی در سطح جامعه می گردد. مطالعات متعددی نشان داده اند که عدم کارایی بسیاری از برنامه های اقتصادی، سیاسی و اجتماعی اجرا شده در برخی مناطق جغرافیایی مرتبط با کیفیت روابط و پیوندهای موجود در بین مردم با همدیگر و با ارگان های رسمی و هنجارهای تثبیت کننده آنها بوده است. ورود مفهوم سرمایه اجتماعی به برنامه ریزی شهری منوط به درک نحوه ی تاثیر آن بر جنبه های مختلف برنامه ریزی شهری و بطور کلی شهر است. کیفیت زندگی نیز طبق تعریف میلبراث «احساس کلی خوشبختی است که سازمان بهداشت جهانی هم آن را بهزیستی در حوزه های اجتماعی، روانی و فیزیکی و به نحوی به رفاه اجتماعی افراد جامعه مرتبط است و برای ارتقای سطح رفاه و کیفیت زندگی افراد بایستی عوامل تاثیر گذار بر آن شناسایی و تقویت شوند». این پژوهش با هدف شناسایی سطح سرمایه اجتماعی و کیفیت زندگی و ارتباط این دو متغیر در محلات مختلف شهرستان اسلامشهر انجام شده است.

حمایت اجتماعی

۱- حمایت عاطفی: کمک به یکی از دوستان، همسایه ها یا افراد فامیل طی یک سال گذشته در ارتباط با موارد زیر:

- کمک به آن ها برای انجام برخی کارهایشان

- گوش دادن به درد دل و مشکلات آنها

۲- حمایت اقتصادی: شامل قرض دادن چیزی یا یکی از وسایل منزل به آنان یا پول قرض دادن به آنان

¹ Ramage & Davies,

روش تحقیق

روش تحقیق مطالعه حاضر از نوع پیمایشی بوده، داده‌های این پژوهش با استفاده از پرسشنامه و به روش نمونه‌گیری ساده و تصادفی بدست آمده است. جامعه آماری ساکنان شهرستان اسلامشهر که تعداد ۷۰۰ هزار نفر بودند با استفاده از فرمول کوکران ۳۸۴ نفر انتخاب گردیدند. به منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها و آزمون فرضیه‌ها از ضریب همبستگی پیرسون، آزمون تحلیل واریانس، رگرسیون چند متغیره و مدل معادلات ساختاری استفاده شده است.

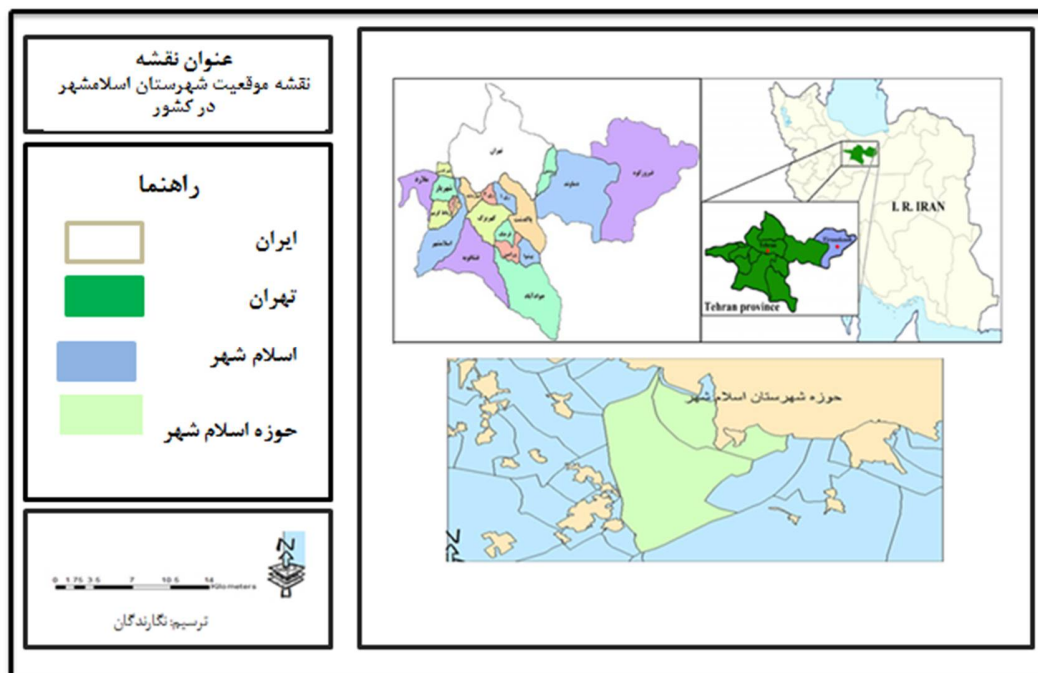
تعاریف عملیاتی متغیرها

اعتماد اجتماعی: اعتماد اجتماعی خود در سه دسته قابل تقسیم می‌باشد:

- ۱- اعتماد غیر رسمی: پاسخگو تا چه حدی به این افراد اعتماد دارد: اعضای خانواده، اقوام و خویشاوندان، دوستان و آشنایان، همسایگان، همکاران و همکلاسی‌ها
- ۲- اعتماد رسمی: پاسخگو تا چه حدی فکر می‌کند که این نهادها و سازمان‌ها منافع جامعه را تأمین می‌کنند: آموزش و پرورش، نیروی انتظامی، شهرداری و...
- ۳- اعتماد تعمیم یافته: پاسخگو تا چه حدی به غریبه‌ها و سایر افرادی که با آن‌ها سابقه آشنایی ندارد، اعتماد می‌کند.
- ۴- قابلیت اعتماد: پیدا شدن کیف پر از پول و رسیدن به دست صاحب آن در صورت گم شدن در محل.
- ۵- احساس امنیت: احساس امنیت جهت قدم زدن در کوچه خیابانهای محله طی شب و روز. ظرفیت پذیرش تفاوتها شامل لذت بردن فرد از زندگی با مردمی که فرهنگ و آداب و رسوم متفاوتی با وی دارند.

محدوده مورد مطالعه

در هر تحقیق حدود مطالعاتی اساساً به تعیین مرزها، کرانه‌ها و حدود تحقیق می‌پردازد تا بدین وسیله گستره و دامنه پژوهش مشخص و معین گردد. در پژوهش‌های علوم انسانی به صورت اعم و علوم اجتماعی به صورت اخص الزاماً تعیین محدوده‌های زمانی و مکانی اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. محدوده مکانی این مقاله در بین ساکنین شهرستان اسلامشهر و محدوده زمانی آن نیز در سال ۱۳۹۵ می‌باشد.

شکل شماره ۱- موقعیت شهرستان اسلامشهر در نقشه راه وزارت راه کشور

یافته ها

جدول زیر خروجی تحلیل پایایی پرسشنامه تحقیق با استفاده از نرم افزار SPSS می باشد.

جدول شماره ۲- تحلیل پایایی پرسشنامه پژوهش

N	آلفای کرونباخ	سوالات	مقیاس ها
۶	۰,۸۸۳	۱۱ تا ۱۶	اعتماد بین فردی
۴	۰,۸۶۳	۱۵ تا ۱۲	اعتماد تعمیم یافته
۴	۰,۹۲۵	۱۹ تا ۱۶	اعتماد به نهادها
۵	۰,۹۱۴	۲۴ تا ۲۰	مشارکت رسمی
۵	۰,۸۸۵	۲۹ تا ۲۵	مشارکت غیر رسمی
۴	۰,۹۴۰	۳۳ تا ۳۰	مشارکت مدنی
۴	۰,۸۰۶	۳۷ تا ۳۴	حمایت عاطفی
۲	۰,۷۷۲	۳۹ و ۳۸	حمایت اقتصادی
۲	۰,۷۴۵	۴۱ و ۴۰	حمایت دولتی
۷	۰,۹۳۱	۴۸ تا ۴۲	کیفیت زندگی

میزان آلفای کرونباخ برای هر یک از مقیاس ها بالای ۰,۷۰ می باشد و این نشان دهنده یک پایایی متوسط به بالا است. میزان آلفای کرونباخ ارائه شده نشان می دهد که پرسشها دارای همبستگی متقابل نسبتاً مناسبی می- باشند و می توان اظهار داشت که پرسشهای مورد نظر همگی یک متغیر (یک صفت) را اندازه گیری می کنند.

جدول شماره ۳- سن پاسخگویان

طبقات سنی	درصد
۲۵-۲۰	۱۹
۳۰-۲۶	۴۶
۳۵-۳۱	۱۹
۴۰-۳۶	۱۰
۴۰ به بالا	۶

با توجه به جدول و نمودار درصد فراوانی می توان ملاحظه کرد که ۴۶٪ از پاسخ دهندگان دارای سن ۲۶ تا ۳۰ سال، ۱۹٪ ۲۰ تا ۲۵ سال، ۱۹٪ ۳۱ تا ۳۵ سال، ۱۰٪ ۳۶ تا ۴۰ سال و ۶٪ بالای ۴۰ سال می باشند.

جدول شماره ۴- جنس پاسخگویان

جنسیت	درصد
زن	۵۵
مرد	۴۵

با توجه به جدول و نمودار درصد فراوانی می توان ملاحظه کرد که ۵۵٪ از پاسخ دهندگان زن و ۴۵٪ مرد می باشد.

جدول شماره ۵- وضعیت تأهل

تاهل	درصد
متاهل	۶۴
مجرد	۳۶

با توجه به جدول و نمودار درصد فراوانی می توان ملاحظه کرد که ۶۴٪ از پاسخ دهندگان متأهل و ۳۶٪ مجرد می باشند.

جدول شماره ۶- میزان درآمد

درصد	میزان درآمد به هزار تومان
۲۸٪	۳۰۰ تا ۴۵۰
۶۰٪	۴۵۰ تا ۶۰۰
۷٪	۶۰۰ تا ۷۵۰
۵٪	بالای ۷۵۰

با توجه به جدول و نمودار درصد فراوانی می توان ملاحظه کرد که ۶۰٪ از پاسخ دهندگان دارای میزان درآمد ۴۵۰ تا ۶۰۰ هزار تومان، ۲۸٪ ۳۰۰ تا ۴۵۰ هزار تومان، ۷٪ ۶۰۰ تا ۷۵۰ هزار تومان، و ۵٪ بالای ۷۵۰ هزار تومان (ماهیارانه طبق اظهار شهروندان) می باشد.

جدول شماره ۷- وضعیت تحصیلات

درصد	میزان تحصیلات
۳۲٪	زیر دیپلم
۶۳٪	دیپلم و لیسانس
۳٪	فوق لیسانس
۲٪	دکترای بالاتر

با توجه به جدول و نمودار درصد فراوانی می توان ملاحظه کرد که ۶۳٪ از پاسخ دهندگان دارای تحصیلات فوق دیپلم و لیسانس، ۳۲٪ زیر دیپلم، ۳٪ از فوق لیسانس و ۲٪ دکترای بالاتر می باشد. فرضیه اول: به نظر می رسد بین اعتماد بین فردی و کیفیت زندگی رابطه وجود دارد. از آنجا که در این گونه فرضیات، هدف، تعیین معناداری میزان هماهنگی تغییرات دو متغیر است. نیز از آنجا که در اکثر تحقیقات همبستگی دو متغیری از مقیاس فاصله ای با پیش فرض توزیع نرمال دو متغیری برای اندازه گیری متغیرها استفاده می شود لذا از آزمون همبستگی پیرسون استفاده به عمل آمده است.

جدول شماره ۸- آزمون همبستگی پیرسون برای بررسی رابطه بین اعتماد بین فردی و کیفیت زندگی

رابطه	تعداد	میزان همبستگی	سطح معناداری
رابطه بین اعتماد بین فردی و کیفیت زندگی	۳۸۴	۰,۷۵۳	۰,۰۰

همانطور که از جدول استنباط می شود « $r=0.753, n=384, p < 0.05$ » رابطه بین اعتماد بین فردی و کیفیت زندگی با میزان همبستگی « 0.753 » در سطح « 0.05 » معنادار است. به عبارتی بین اعتماد بین فردی و کیفیت زندگی رابطه وجود دارد.

جدول شماره ۹- آزمون همبستگی پیرسون برای بررسی رابطه بین اعتماد تعمیم یافته و کیفیت زندگی

رابطه	تعداد	میزان همبستگی	سطح معناداری
رابطه بین اعتماد تعمیم یافته و کیفیت زندگی	۳۸۴	۰,۳۱۸	۰,۰۹۰

همانطور که از جدول استنباط می شود « $r=0.318, n=384, p > 0.05$ » رابطه بین اعتماد تعمیم یافته و کیفیت زندگی با میزان همبستگی « 0.318 » در سطح « 0.05 » معنادار نمی باشد. به عبارتی بین اعتماد تعمیم یافته و کیفیت زندگی رابطه وجود ندارد.

جدول شماره ۱۰- آزمون همبستگی پیرسون برای بررسی رابطه بین اعتماد به نهادها و کیفیت زندگی

رابطه	تعداد	میزان همبستگی	سطح معناداری
رابطه بین اعتماد به نهادها و کیفیت زندگی	۳۸۴	۰,۷۰۹	۰,۰۰

همانطور که از جدول استنباط می شود « $r=0.709, n=384, p < 0.05$ » رابطه بین اعتماد به نهادها و کیفیت زندگی با میزان همبستگی « 0.709 » در سطح « 0.05 » معنادار است. به عبارتی بین اعتماد به نهادها و کیفیت زندگی رابطه وجود دارد.

جدول شماره ۱۱- آزمون همبستگی پیرسون برای بررسی رابطه بین مشارکت رسمی و کیفیت زندگی

رابطه	تعداد	میزان همبستگی	سطح معناداری
رابطه بین مشارکت رسمی و کیفیت زندگی	۳۸۴	۰,۷۵۳	۰,۰۰

همانطور که از جدول استنباط می شود « $r=0.753, n=384, p < 0.05$ » رابطه بین مشارکت رسمی و کیفیت زندگی با میزان همبستگی « 0.753 » در سطح « 0.05 » معنادار است. به عبارتی بین مشارکت رسمی و کیفیت زندگی رابطه وجود دارد.

جدول شماره ۱۲- آزمون همبستگی پیرسون برای بررسی رابطه بین مشارکت غیر رسمی و کیفیت زندگی

رابطه	تعداد	میزان همبستگی	سطح معناداری
رابطه بین مشارکت غیر رسمی و کیفیت زندگی	۳۸۴	۰,۷۴۴	۰,۰۰

همانطور که از جدول استنباط می شود « $p > 0,05$ ، $r = 0.744$ ، $n = 384$ » رابطه بین مشارکت غیر رسمی و کیفیت زندگی با میزان همبستگی «۰,۷۴۴»، در سطح «۰,۰۵» معنادار است. به عبارتی بین مشارکت غیر رسمی و کیفیت زندگی رابطه وجود دارد.

جدول شماره ۱۳- آزمون همبستگی پیرسون برای بررسی رابطه بین مشارکت مدنی و کیفیت زندگی

رابطه	تعداد	میزان همبستگی	سطح معناداری
رابطه بین مشارکت مدنی و کیفیت زندگی	۳۸۴	۰,۷۴۱	۰,۰۰

همانطور که از جدول استنباط می شود « $p > 0,05$ ، $r = 0.741$ ، $n = 384$ » رابطه بین مشارکت مدنی و کیفیت زندگی با میزان همبستگی «۰,۷۴۱»، در سطح «۰,۰۵» معنادار است. به عبارتی بین مشارکت مدنی و کیفیت زندگی رابطه وجود دارد.

جدول شماره ۱۴- آزمون همبستگی پیرسون برای بررسی رابطه بین حمایت عاطفی و کیفیت زندگی

رابطه	تعداد	میزان همبستگی	سطح معناداری
رابطه بین حمایت عاطفی و کیفیت زندگی	۳۸۴	۰,۷۲۹	۰,۰۰

همانطور که از جدول استنباط می شود « $p > 0,05$ ، $r = 0.729$ ، $n = 384$ » رابطه بین حمایت عاطفی و کیفیت زندگی با میزان همبستگی «۰,۷۲۹»، در سطح «۰,۰۵» معنادار است. به عبارتی بین حمایت عاطفی و کیفیت زندگی رابطه وجود دارد.

جدول شماره ۱۵- آزمون همبستگی پیرسون برای بررسی رابطه بین حمایت اقتصادی و کیفیت زندگی

رابطه	تعداد	میزان همبستگی	سطح معناداری
رابطه بین حمایت اقتصادی و کیفیت زندگی	۳۸۴	۰,۶۹۹	۰,۰۰

همانطور که از جدول استنباط می شود « $r=0.699, n=384, p < 0.05$ » رابطه بین حمایت اقتصادی و کیفیت زندگی با میزان همبستگی « 0.699 »، در سطح « 0.05 » معنادار است. به عبارتی بین حمایت اقتصادی و کیفیت زندگی رابطه وجود دارد.

جدول شماره ۱۶- آزمون همبستگی پیرسون برای بررسی رابطه بین حمایت دولتی و کیفیت زندگی

رابطه	تعداد	میزان همبستگی	سطح معناداری
رابطه بین حمایت دولتی و کیفیت زندگی	۳۸۴	۰,۶۹۹	۰,۰۵

همانطور که از جدول استنباط می شود « $r=0.210, n=384, p < 0.05$ » رابطه بین حمایت دولتی و کیفیت زندگی با میزان همبستگی « 0.210 »، در سطح « 0.05 » معنادار نمی باشد. به عبارتی بین حمایت دولتی و کیفیت زندگی رابطه وجود ندارد. در انتها یک آزمون رگرسیون چند متغیری برای ارتباط بین متغیرهای مستقل اعتماد بین فردی، اعتماد تعمیم یافته، اعتماد به نهادها، مشارکت غیررسمی، مشارکت رسمی، مشارکت مدنی، حمایت عاطفی، حمایت اقتصادی، حمایت دولتی و متغیر وابسته کیفیت زندگی انجام می دهیم. با استفاده از جدول ضریب^۱ همبستگی می توان مدل زیر را بنویسیم:

$$\begin{aligned} \text{اعتماد به نهادها} &= 0.607 + 0.702 \text{ اعتماد بین فردی} + 0.734 - 3.017 \text{ کیفیت زندگی} \\ &+ 0.397 \text{ مشارکت غیررسمی} + 0.209 \text{ مشارکت رسمی} + 0.496 \\ &+ 0.237 \text{ حمایت دولتی} + 0.209 \text{ حمایت اقتصادی} + 0.149 \text{ حمایت عاطفی} \end{aligned}$$

جدول خلاصه آماری^۲ با مقدار $R=0.983$ نشان دهنده یک رابطه قوی بین متغیر مستقل و وابسته است. جدول تحلیل آنوا^۳ مدل رگرسیون را نشان می دهد که مقدار $F(9,517), Sig=0.05 >$ است. بنابراین فرض عدم رابطه بین متغیرهای مستقل و وابسته رد می شود. در جدول ضریب رابطه هر یک از متغیرهای مستقل و وابسته را نشان می دهد که همان طور که قبلا ذکر شد می توان ملاحظه کرد تنها رابطه متغیرهای مستقل اعتماد تعمیم یافته و حمایت دولتی با کیفیت زندگی رد می شود و رابطه سایر متغیرها تأیید می شود.

¹ coefficient

² model summary

³ anova

نتیجه گیری

یکی از اهداف اولیه و اساسی فرایند برنامه ریزی شهری، حفظ و بهبود کیفیت محیط شهری و به تبع آن ارتقای کیفیت زندگی است. این مفاهیم یعنی کیفیت محیط و کیفیت زندگی که در واقع، کنشی علیه توسعه تک بعدی اقتصادی در سطح ملی و توسعه صرفاً کالبدی در مقیاس شهری است، تلاشی در جهت دستیابی به معیارهای کیفی در عرصه برنامه ریزی شهری به شمار می رود. بنابر همین ضرورت، شناخت وضعیت موجود کیفیت محیط مناطق شهری و سنجش و ارزیابی آن، به یکی از مهمترین جنبه های مطالعاتی در مباحث برنامه ریزی شهری تبدیل شده است (رفعیان و مولودی، ۱۳۹۰، ۲۷۸). سرمایه اجتماعی، با نگرش سرمایه ی محور و کمی به روابط و زنجیره های ارتباطی افراد درون جامعه، این ارتباطات را به صورت یک دارایی برای افراد در آورده و مورد تحلیل قرار می دهد. در این پژوهش، هدف بررسی نقش سرمایه اجتماعی به عنوان عاملی اثرگذار بر میزان رضایت افراد از کیفیت زندگی شهری در شهرستان اسلام شهر تهران است. مطابق نتایج، بین سرمایه اجتماعی و میزان کیفیت زندگی، همبستگی مستقیم و معناداری وجود دارد. به عبارتی، با افزایش سطح سرمایه اجتماعی افراد، بر میزان کیفیت زندگی آنها افزوده می شود. برای پیدا کردن رابطه بین متغیرهای مستقل اعتماد اجتماعی، حمایت اجتماعی، مشارکت اجتماعی و سرمایه اجتماعی با متغیر وابسته کیفیت زندگی یک تحلیلی رگرسیون چند متغیره انجام گرفت که مقدار R^2 آن برابر ۰٫۸۹۳ شد که نشان دهنده یک رابطه قوی بین متغیرهای مستقل و متغیر وابسته کیفیت زندگی است. در اکثر موارد ابعاد و شاخص ها نشان دهنده رابطه معنادار بود و در بعضی موارد نیز بی معنی بود. با توجه به نتایج، سرمایه اجتماعی را می توان عنصری مؤثر بر میزان رضایت شهروندان از کیفیت زندگی تلقی کرد. از اینرو، تلاش در جهت افزایش سطح سرمایه اجتماعی شهروندان ضرورت دارد؛ تا از این طریق بتوان بر میزان رضایت آنها از کیفیت زندگی - که هدف بیشتر برنامه های توسعه شهری است - افزود.

پیشنهاد های کاربردی

در راستای پژوهش، پیشنهاد هایی برای افزایش سطح سرمایه اجتماعی افراد و همچنین کیفیت زندگی شهروندان ارائه می شود:

۱- اختصاص کاربری فضاهای سبز مانند پارکها، امکانات تفریحی و مکان هایی برای پیاده روی ساکنان که سبب شکل گیری و افزایش کنش های متقابل میان آنها می شود و سرمایه اجتماعی در سطح محله را افزایش می دهد.

- ۲- ارتقای سطح امنیت محله‌ها از طریق بالابردن احساس مسئولیت مردم در قبال جرائم و مشکلات امنیتی محله‌ها و همچنین از طریق اعمال کنترل غیررسمی؛
- ۳- احداث مراکز ورزشی و تفریحی در سطح محله‌ها به‌منظور آشنایی بیشتر ساکنان و همسایگان با یکدیگر و برگزاری مسابقات ورزشی در سطح محله‌ها توسط شهرداری؛
- ۴- ایجاد نشاط و شادابی در ساکنان محله، از طریق اعلام برنامه‌های دسته‌جمعی در روزهای خاص (مثلاً کوهپیمایی یا ورزش صبحگاهی)؛
- ۵- ایجاد مدیریت محله‌ای برای هر یک از محله‌ها از طریق انتخابات شورایی یا رابطان شورا،
- ۶- ایجاد انگیزه و احساس اهمیت در ساکنان از طریق ساخت خانه‌های گفتوگوی محله‌ای.
- ۷- اجرای طرح شهردار محله، برای ارتباط بیشتر و مؤثرتر مردم با سطوح بالاتر مدیریت شهری.
- ۸- توجه به کیفیت بهداشتی محله‌ها با توجه به سطح پایین رضایت مردم از کیفیت محیطی محله‌های مورد مطالعه.

منابع

- ۱- جتهادی، مصطفی، (۱۳۸۳)، دامنه کنش متقابل اجتماعی، پژوهش نامه علوم انسانی، شماره ۴۲.
- ۲- امیری، میثم و رحمانی، تیمور، (۱۳۸۵)، بررسی آثار سرمایه اجتماعی درون و برون گروهی بر رشد اقتصادی استانهای ایران، دو فصلنامه علمی- پژوهشی جستارهای اقتصادی، سال سوم، شماره ششم، پاییز و زمستان ۱۳۸۵.
- ۳- براتی، ناصر و یزدانپناه شاه‌آبادی. (۱۳۹۰). بررسی ارتباط مفهومی سرمایه‌ی اجتماعی و کیفیت زندگی در محیط شهری (نمونه موردی: شهر جدید پردیس)، جامعه‌پژوهی فرهنگی، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، سال دوم، شماره اول، بهار و تابستان ۱۳۹۰.
- ۴- پاتنام، رابرت، (۱۳۸۰)، دموکراسی و سنت های مدنی، ترجمه محمدتقی دلفروز، نشر روزنامه سلام.
- ۵- تاجبخش، کیان؛ ثقفی، مراد و کوهستانی نژاد، مسعود، (۱۳۸۲)، سرمایه اجتماعی و سیاست های اجتماعی (بررسی وضعیت سرمایه اجتماعی در ایران امروز)، فصلنامه رفاه اجتماعی، ویژه نامه سیاست اجتماعی، سال سوم، شماره ۱۰، ص ۱۵۵-۲۰۰.
- ۶- توسلی، غلامعباس و موسوی، مرضیه، (۱۳۸۴)، مفهوم سرمایه در نظریات کلاسیک و جدید با تأکید بر نظریه های سرمایه اجتماعی، نامه علوم اجتماعی، شماره ۲۶، زمستان.
- ۷- توکویل، الکسی دو، (۱۳۴۷)، تحلیل دموکراسی در آمریکا، ترجمه رحمت اله مقدم مراغه ای، تهران، شرکت انتشارات علمی و فرهنگی.
- ۸- حاتمی نژاد، حسین، عیوضلو، داود، خزائی زاده، فاطمه، (۱۳۹۵)، بررسی رابطه سرمایه اجتماعی و رضایت از کیفیت زندگی در فضاهای شهری (مطالعه موردی: منطقه ۹ شهرداری تهران)، پژوهشهای جغرافیای انسانی، دوره ۴۸، شماره ۲، تابستان ۱۳۹۵. ص ۳۶۱-۳۴۹.
- ۹- خوش فر، غلامرضا، خواجه شاه کوهی، علیرضا، شهاب کرمی، (۱۳۹۳)، بررسی رابطه بین سرمایه اجتماعی و کیفیت زندگی در نواحی شهری مطالعه موردی: نواحی شهری گرگان، مجله آمایش جغرافیایی فضا، سال سوم، شماره مسلسل نهم، پاییز ۱۳۹۳.
- ۱۰- دورکیم، امیل، (۱۳۸۱)، درباره تقسیم کار اجتماعی، ترجمه باقر پرهام، تهران، نشر مرکز.
رنانی و همکاران، "سرمایه اجتماعی و رشد اقتصادی"، ارائه یک الگوی نظری، مجله علمی و پژوهشی علوم انسانی، دانشگاه اصفهان، جلد ۱، ۱۳۸۵، شماره ۲
- ۱۱- رنانی، محسن، (۱۳۸۱)، سقوط سرمایه اجتماعی، مجله آفتاب، شماره ۱۶.
- ۱۲- سعادت، رحمان؛ (۱۳۸۶)، تخمین سطح و توزیع سرمایه اجتماعی استانها، فصلنامه علمی-پژوهشی رفاه اجتماعی، سال ششم، شماره ۲۳، ص ۱۷۷.
- ۱۳- شارع پور، محمود، (۱۳۸۰)، ابعاد و کارکردهای سرمایه اجتماعی و پیامدهای حاصل از فرسایش آن، بررسی مسائل اجتماعی ایران؛ گروه مؤلفان، تهران انتشارات پیام نور، صفحات ۸۸-۶۳.
- ۱۴- شریفیان، ا؛ و دیگری. (۱۳۹۰) بررسی رابطه سرمایه اجتماعی و کیفیت زندگی: مطالعه موردی دانشجویان دانشگاه آزاد شیراز واحد
- ۱۵- پردیس. مجله علوم اجتماعی؛ برنامه‌ریزی رفاه و توسعه اجتماعی. پاییز ۱۳۹۰.

- ۱۶-غفاری، غ؛ و دیگری. (۱۳۸۵). سرمایه اجتماعی و کیفیت زندگی. مجله مطالعات اجتماعی ایران. شمار یک.
- ۱۷-غفاری، غلامرضا، (۱۳۸۳)، اعتماد اجتماعی در ایران، نشر طرح های ملی.
- ۱۸-فیلد، جان؛ (۱۳۸۶)، سرمایه اجتماعی، غلامرضا غفاری، تهران، کویر، ص ۵۴.
- ۱۹-ماجدی، سید مسعود و لهسایی زاده، عبدالعلی، (۱۳۸۵)، بررسی رابطه بین متغیرهای زمینه ای، سرمایه اجتماعی و رضایت از کیفیت زندگی، تهران، فصل نامه روستا و توسعه، سال ۹، شماره ۴، صص ۹۱-۱۳۵.
- ۲۰-موسایی، میثم، راعی صدقیانی، سعید، (۱۳۸۷)، سرمایه اجتماعی و توسعه اقتصادی؛ طرح یک نگرش نوین
- ۲۱-موسوی و علی پور، (۱۳۹۱)، تاملی بر نظریه های سرمایه اجتماعی در جامعه شناسی، انتشارات جامعه شناسان.
- 22-Bourdieu, P. 1986, the forms of capital, in: J.G. Richardson (ed.): Handbook for Theory and Research for the Sociology of Education, pp. 241 – 258
- 23-Coleman, J. S., 1990, Social capital in the creation of human capital, American Journal of Sociology, 94, S95-S120
- 24-Coleman, James. (1988), social capital in the creation of human capital, American journal of sociology 94(supplement): p.95-120
- 25-CONSCISE Projects, (2000-2003), the contribution of social capital in the social economy to local economic development in Western Europe, www.conscise.Mdx.ac.uk.
- 26-De filippis, James, (2001), the myth of social capital in community development, housing policy debate 12(4), p.781-806
- 27-Field, J. (2003) Social capital .London: Rutledge.
- 28-Flora, C.B. and J.L. Flora. 1995. The Past and Future: Social Contract, Social Policy and Social Capital. In Increasing Understanding of Public Problems and Policies, edited by S.A. Halbrook and C.E. Merry, pp. 53-64. Oak Brook, Illinois: Farm Foundation.
- 29-Harper Rosalyn, (2002), he measurement of Social Capital in the United Kingdom Office for National Statistics, September 2002.
- 30-Healy, t. (2005), in each other, s shadow: what has been the impact of human andsocial on life satisfaction on Ireland. PhD thesis, Department of sociology, faculty of Human science, University of Dublin.
- 31-Li.Yaojun et al. (2005),”social capital and social trust in Britain”. European sociological Review. Vol.21.no.2, pp109-123.
- 32-Nillson, J, et al. (2006), “social capital and quality of life in the old age” Journal of Aging and Health. Vol.18, no.3, pp419-434.
- 33-Putnam, R.D. (2000), bowls alone: the collapse and revival of American community .New York: Touchstone books.
- 34-R. Epley, Donald & Menon, Mohan., 2008, A Method of Assembling Crosssectional Indicators into a Community Quality of Life, Social Indicators Research, 8
- 35-Ramage, J.K. and Davies, A.H., 2003, Measurement of Quality of Life in Carcinoid/
- 36-Requena, F. (2003),” social capital, satisfaction and quality of life in the workplace”. Social indicators Research. 61, pp331-360.
- 37-Van ha, N.et al. (2004), "the contribution of social capital to household welfare in paper- recycling craft village in Vietnam" Journal of environmental and development. vol.13, no.4, pp 371-339.